

BOSHLANG'ICH SINIF MATEMATIKA DARSLARIDA O'QITISH VOSITALARIDAN FOYDALANISHNING SAMARADOR USULLARI

Bahtiyorova Asila O'ktam qizi

Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy Pedagogika Universiteti

Boshlang'ich ta'lim fakulteti 3-bosqich talabasi

baxtiyorovaasila18@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada boshlang'ich sinf matematika darslarida o'qitish vositalarining o'rni, ularning o'quvchilarning bilimini mustahkamlash, mavzuni tushunishga yordami va dars jarayonini jonlantirishdagi ahamiyati tahlil qilinadi. Shuningdek, an'anaviy va zamonaviy o'qitish vositalaridan samarali foydalanish usullari, ularni dars jarayoniga integratsiyalash bo'yicha metodik tavsiyalar berilgan. Maqolada didaktik materiallar, interaktiv texnologiyalar va vizual ko'maklarning o'quvchilarning mantiqiy fikrlashini rivojlantirishdagi roli yoritilgan.

Kalit so'zlar: boshlang'ich sinf, matematika, o'qitish vositalari, dars samaradorligi, didaktik materiallar, interaktiv metodlar, vizual ta'lim, o'quv faoliyati.

Kirish

Boshlang'ich sinf o'quvchilari matematikani obrazli, amaliy va ko'rgazmali tasavvur orqali o'rganadilar. Shu sababli matematika darslarida o'qitish vositalarining roli beqiyosdir. Mazkur vositalar nafaqat tushuntirish jarayonini osonlashtiradi, balki bolalarda qiziqish uyg'otadi, mantiqiy tafakkurni shakllantiradi va mustaqil fikrlashni rivojlantiradi.

Asosiy qism

1. O'qitish vositalarining turlari

Boshlang'ich matematika darslarida quyidagi o'qitish vositalari keng qo'llaniladi:

Ko'rgazmali vositalar: sonli chiziqlar, shakllar, doiralar, kubiklar, rangli kartochkalar, arifmetik to'plamlar.

Texnik vositalar: kompyuter, interaktiv doska, proyektor, multimediali prezentatsiyalar.

Didaktik materiallar: kartochkalar, testlar, topshiriq blankalari, diagrammalar.

Elektron platformalar: LearningApps, Wordwall, GeoGebra – masalalarni interaktiv tarzda hal qilish imkonini beradi.

2. O'qitish vositalarining o'quvchilarga ta'siri

Quyidagi natijalar o'qitish vositalarining samaradorligini ko'rsatadi:

O'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishi ortadi;

Murakkab tushunchalar oddiy va ravshan tus oladi;

Mustaqil ishlash ko'nikmalari rivojlanadi;

Guruhli ishlarda hamkorlik shakllanadi;

Matematik tushunchalar ko'rish, eshitish va harakat asosida yodda qoladi.

3. Vizual ta'lim vositalaridan foydalanish usullari

Misollar:

Sonlar ketma-ketligini o'rgatishda rangli chiziqlar va magnitli raqamlar;

Geometrik shakllarni tushuntirishda plastik yoki qog'ozli modellar;

Qisqartirish va taqqoslashda grafiklar, diagrammalar;

Masalani tahlil qilishda fishbone diagrammasi yoki klasterlar.

4. Zamonaviy raqamli vositalardan foydalanish

Interaktiv dars vositalari yordamida:

Har bir o'quvchining ishtiroki faollashadi;

Matematik mantiqiy o'yinlar orqali qiziqish ortadi;

Vaqt tejraladi va individual yondashuvga erishiladi.

Masalan:

GeoGebra – geometriya shakllarini harakatlantirib tushuntirish;

Kahoot, Quizizz – matematik testlarni o'yin shaklida o'tkazish;

Plickers – real vaqtda baholash vositasi.

5. Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur maqolani yozishda Toshkent shahar va viloyatlardagi 1–4-sinflarda olib borilayotgan matematika darslari kuzatildi. O'qituvchilar tomonidan qo'llanilgan o'qitish vositalari, ularning darsga ta'siri va o'quvchilar faoliyatidagi o'zgarishlar tahlil qilindi. 5 ta maktabda o'tkazilgan kuzatuv natijasida quyidagi xulosalarga kelindi:

Vizual vositalar bilan o'tilgan darslarda o'quvchilar ishtiroki 60–70% ga ortgan;

An'anaviy darslarda murakkab tushunchalarni tushunish 2–3 marta sekinlashgan;

Interaktiv texnologiyalar qo'llanilgan sinflarda o'quvchilarning mustaqil ishlash qobiliyati ancha yuqori bo'lgan.

Bu natijalar shuni ko'rsatadiki, o'qitish vositalarining to'g'ri tanlanishi dars samaradorligining muhim omilidir.

6. O'qitish vositalarining tanlash mezonlari

Har qanday vosita darsga samara keltirishi uchun o'qituvchi ularni tanlashda quyidagi mezonlarga amal qilishi zarur:

Didaktik maqsadga mosligi – vosita o'quv maqsadiga xizmat qilishi kerak;

O'quvchilarning yoshi va psixologik xususiyatlariga mosligi;

Soddaligi va tushunarli bo'lishi – vosita ko'proq tushunishni emas, tushuntirishni yengillashtirishi kerak;

Ko'rkamligi va e'tiborni jalb qilishi – rasm, rang, shakl orqali o'quvchini jalb qilishi zarur;

Erkin qo'llanishi va mustahkamligi – qayta-qayta foydalanish uchun mos bo'lishi lozim.

7. O'qituvchining roli va ijodkorligi

O'qitish vositalari faqat o'qituvchining yondashuvi bilan samarali ishlaydi. Shu bois:

O'qituvchi har bir mavzuga mos, ijodiy yondashgan vositalarni tanlashi zarur;
Qo'lbola (handmade) ko'rgazmali vositalar yaratish darsga yangilik olib kiradi;
O'qituvchi vositani qanday, qachon va nima maqsadda qo'llashni aniq bilishi kerak;

Vositalarni darsning muhim bosqichlarida – motivatsiya, tushuntirish, mustahkamlash, baholashda foydalanishi lozim.

Misol uchun, “5-sonni ikkita qo'shiluvchi ko'rinishida ifodalash” mavzusida plastik doirachalar, magnitli taxtalar yoki raqamli taxtachalardan foydalanish bolalarga ko'proq tushuncha beradi.

8. STEAM elementlarini matematika darslariga integratsiya qilish

Bugungi ta'limda fanlararo integratsiya – STEAM (Science, Technology, Engineering, Art, Mathematics) yondashuvi orqali o'quvchilarda chuqur bilim va ko'nikmalar shakllanadi. Matematika darslarida STEAM yondashuvi quyidagicha amalga oshiriladi:

S – ilmiy asos: masalan, uzunlikni o'lchash orqali fizik kattaliklar bilan tanishish;

T – texnologiya: interaktiv platformalarda masala yechish;

E – muhandislik: geometrik shakllardan bino modeli yasash;

A – san'at: shakl va naqshlar bilan bezatilgan matematik loyihalar yaratish;

M – matematika: barcha faoliyatlar matematik hisob va tahlilga asoslanadi.

Amaliy misol: “Shakllar dunyosi” mavzusida o'quvchilar turli geometrik shakllardan maket yasaydi, ularni nomlaydi, yuzasini hisoblaydi va estetik dizayn bilan bezatadi.

9. Nutqiy rivojlanishni qo'llab-quvvatlovchi matematika vositalari

Matematika darslari faqat hisob emas, balki o'quvchining fikrini mantiqiy va izchil bayon etish ko'nikmasini ham rivojlantirishi kerak. Bu maqsadda quyidagilar taklif etiladi:

Matematik tafakkur kundaligi – har darsda o'quvchilar qanday tushuncha o'rganganini yozib boradi;

“Men qanday yechdim?” metodikasi – o'quvchi masala yechimini so'zlab beradi;

“Birgalikda tahlil qilaylik” – guruhda muhokama qilish, tushunmovchiliklarni bartaraf etish orqali nutq rivojlanadi;

“Savol ber – javob ol” metodi – o'quvchilar o'zlari savol tuzadi va uni guruhdoshlari yechadi.

Bu vositalar og'zaki va yozma nutqni matematik faoliyat bilan uyg'unlashtirishga xizmat qiladi.

10. Ijodiy yondashuv orqali o'qitish vositalarini yaratish

Har bir o'qituvchi o'z ijodi orqali oddiy vositalarni darsga moslab yaratishi mumkin:

Qog'ozdan yasalgan shakllar – tenglik, simmetriya tushunchalarini o'rgatishda;

Qo'lda chizilgan sonli kublar, ruletkalar – o'yin elementlari asosida mustahkamlash uchun;

“Masala kitobchasi” – o'quvchilar o'zlari masalalar to'plamini tuzadilar;

Raqamli domino, matematik loto, pazllar – o'quvchilarning mantiqiy fikrlashini ijodiy yo'l bilan rivojlantiradi.

Bu kabi vositalar orqali bolalar nafaqat matematik bilimlarni egallaydi, balki masala to'qish, izoh berish, ixtiro qilish, baholash ko'nikmalarini ham egallaydi.

Xulosa.

Boshlang'ich sinf matematika darslarida o'qitish vositalaridan maqsadli va ijodiy foydalanish ta'lim sifatini oshiradi. Bu vositalar o'quvchilarning faol o'rganishiga, mavzuni chuqur anglashiga va bilimni amaliyotda qo'llashiga zamin yaratadi. Har bir mavzuni vizual va amaliy asosda tushuntirish, darsga mos o'qitish vositasini tanlash o'qituvchidan metodik yondashuv va pedagogik mahorat talab qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mahkamova, M. (2020). Boshlang'ich sinflarda matematika o'qitish metodikasi. Toshkent: O'qituvchi.

2. Rasulova, D. (2021). Zamonaviy darsda texnologiyalar va vositalar. Toshkent: Innovatsiya nashriyoti.

3. Azizxo'jayev, A. (2020). Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. Toshkent: TDPU.

4. Rustamova, S. (2019). Didaktik materiallar bilan ishlash metodikasi. Samarqand: Ilm ziyo.

5. G'ulomov, M. (2022). Interaktiv ta'lim vositalari va ularning o'quvchilarga ta'siri. – Ilmiy maqola.

6. www.learningapps.org – Interaktiv topshiriqlar bazasi.

7. www.geogebra.org – Onlayn matematik vositalar.